

Zdenek Merta

Kdysi, když jsem se poprvé ve svém životě procházel kolem řeky Temže, mi místními zkušenostmi vzdělaného průvodce dělal můj přítel Zdenek Merta. „Víš...“ říkal, „v čem je tahle země báječná? Tady prostě lidi neumějí lhát... odmalička jsou vychováni v tom, že to nejpodstatnější je fair play... to u nás lze skoro každý i v blbostech...“ A i když jsem si časem udělal na Angličany svůj vlastní názor, stal jsem se svědkem toho, že Zdenek si své mínění o oné zemi vzal za své. Nepamatuju, že bych ho někdy přistihl při lži, ať už se jednalo o věci zásadní, nebo o ty tzv. blbosti. A této zásady se Zdenek drží i ve svém muzikantském životě.

TEXT: STANISLAV MOŠA

Jsou skladatelé, kteří v touze po tom, aby byli za každou cenu tzv. moderní či tzv. současní, píšou svou hudbu v nesouladu s tím, jak se jim, jednoduše řečeno, honí hlavou. Přizpůsobují se nejrůznějším tendencím a trendům, a tak ve lži vůči sobě samým vytvářejí něco, s čím se vnitřně neztotožňují. Před lety jsem slyšel vyprávět o vlastní skladatelské tvorbě jednoho staršího komponistu, který smutně přiznal, že v touze být za každou cenu moderní a novátorský nakonec psal takovou hudbu, kterou sám nesnášel...

Zdenkovi se to stát nemůže. Hudba, kterou vytváří, je totiž vždy obrazem jeho absolutní identifikace s daným tématem. Patřičně rezonujícím tématu se plně odevzdává a mistrovsky jej „přetavuje“ do muzikantské podoby. Nikdy nebyl schopen skládat hudbu, pokud mu bylo téma cizí nebo protivné. Disponuje výjimečným hudebním jazykem, který má své zřetelné slovanské kořeny, kořeny naší země a neposledně i kořeny jeho vlastní vzácné osobitosti. A nadto je vybaven širokým profesním a historickým přehledem i tolik potřebnou maximálně dosažitelnou technickou obratností, s níž převádí své vnitřní představy do partitury, do finálního díla.

Potkali jsme se v roce 1988 v Národním divadle v Praze. Tehdejší šéf činohry ND profesor Milan Lukeš mi Zdenka představil jako výjimečného mladého skladatele, který se těší zvláštní oblibě v hereckém souboru a který

se díky přátelství s básníkem Jiřím Žáčkem dostal k jeho adaptaci Aristofanových Ptáků, a jestli bych ho nepřijal do svého týmu jako autora hudby této nově připravované inscenace. Poslechl jsem si Zdenkovy demoslímky, a hned se nadchl pro naši spolupráci. Okamžitě jsem byl zasažen jeho totálním odevzdáním se danému úkolu. A jeho přirozené nasazení bylo nakažlivé všemi směry. Činoherní soubor Národního divadla neměl téměř žádné zkušenosti s nastudováním hudebního díla na pomezí činohry se zpěvy a muzikálou, a přesto se všichni včetně techniky plně odevzdali přípravě té úžasné inscenace, která bořila zavedené pořádky v naší tehdy nemocné společnosti. „Ptáci podle Aristofana“ se stali ve své době mementem lidské hlouposti a omezenosti. Zdenek je vybavil úžasnou muzikantskou hravostí a humorem. Nikdo nečekal, že by se v květnu roku 1989 mohlo na jevišti naší první scény odehrát tak silné politicko-satirické divadlo, v němž za parodického využití melodie Internacionály z jeviště hřímal ptačí sbor:

*„Již vzhůru, psanci této země!
Budoucnost náš národ povznes!
Kdož sú ptačí bojovníci, ke mně!
Pernatci všech zemí, spojte se!“*

Takže bylo zřejmé, že se nám nebude hned tak chtít opustit naše nově objevené zálibení ve vzájemné spolupráci. Hledali jsme náměty, které bychom rádi uvedli na jeviště,

Foto: Tino Kratochvíl

Hudba, kterou vytváří, je totiž vždy obrazem jeho absolutní identifikace s daným tématem. Patříčně rezonujícímu tématu se plně odevzdává a mistrovsky jej „přetavuje“ do muzikantské podoby. Nikdy nebyl schopen skládat hudbu, pokud mu bylo téma cizí nebo protivné.

a poměrně brzy jsme se domluvili na prvním společném projektu, kterým se stal přepis Shakespearovy fantaskní komedie s názvem *Sny svatojánských nocí*. Musím zde zmínit, že jsem v polovině roku 1990 přijal nabídku stát se uměleckým šéfem tehdejšího Divadla bratří Mrštíků (od roku 1992 jsem zde ředitelem). „Sny“ měly premiéru v roce 1991 a staly se vsutku „základním kamenem“ našeho divadla, které se v roce 1993 přejmenovalo na Městské divadlo Brno a které v roce 2004 otevřelo svou nově postavenou Hudební scénu, v níž

se v každé sezoně uvádějí minimálně tři premiéry různých hudebních žánrů.

Sny zažily více než 300 repríz, hrály se přes dvacet let, „objely“ Evropu ve své německé nebo anglické verzi a vždy a všude přiváděly publikum v úžas svou strhující podobou. Zdenkova hudba zde hrála jednu z hlavních rolí. Jednalo se o hudební férii bez pauzy, v níž nebylo mluveného slova, a diváci nám často říkali, že se stačili nadechnout při prvních tónech a vydechli až s tím posledním.

Považoval za svou téměř svatou povinnost představit toto fenomenální dílo v naší zemi.

Napsali jsme spolu celou řadu dalších hudebních inscenací, které se zdráhám nazvat muzikály. Každá z nich měla svůj naprosto specifický charakter a každá z nich byla vytvořena na bázi originálního příběhu. Nikdy jsme se nepotřebovali (kromě oněch našich prvních Snů svatojánských nocí) opírat o kýmkoliv jiným zpracované téma.

Nikdy a na žádném místě nesnesl neprofesionální výkon a s obdivuhodným zápalem se v přípravě, psaní a na zkouškách věnoval jak vyznění celku, tak i veškerým detailům. A jako málokdo dokázal přijímat výhrady. Považoval je za významný přínos pro svou práci.

Zdenek napsal skvělé hudby pro filmy, televizní inscenace, Laternu magiku, k tomu celou řadu písní, koncertů a dvě symfonie. Spolu jsme stvořili sedm hudebních inscenací – muzikálů a jed-

Zdenek se vždycky absolutně vcítil nejenom do příběhu, který jsme si vybrali, ale rovněž do všech jednotlivých charakterů postav. Výjimečně totiž rozumí hercově i zpěvákově duši.

Zdenek Merta a Stanislav Moša, foto: Tino Kratochvíl

Následovalo scénické oratorium Bastard v roce 1993. Taky přes 200 repríz, z nichž bylo 90 v historické budově Národního divadla. Mezi Bastardem a muzikálovou operou Babylon (premiéra v roce 1998) jsme společně připravili první produkci Bernsteinovy Mše za železnou oponou. Tomuto geniálnímu dílu jsme se věnovali s maximálním úsilím. Odehrála se tři představení před Chrámem sv. Víta, vždy pro čtyři tisíce diváků. Zdenkovi bylo zcela lhostejné to, že se jedná o práci jiného autora.

Zdenek se vždycky absolutně vcítil nejenom do příběhu, který jsme si vybrali, ale rovněž do všech jednotlivých charakterů postav. Výjimečně totiž rozumí hercově i zpěvákově duši. Kompozici díla pak s přehledem buduje v souladu s dramatickým vývojem. Pro mě bylo a vlastně doposud je zásadní to, jak lehce a zároveň dokonale dokáže používat různé hudební žánry a styly, s jakou pokorou slouží dohodnutému charakteru inscenace, jak dokáže realizovat své představy o konečné instrumentalizaci.

nu operu La Roulette pro Státní operu Praha. Právě píšeme hudební pohádku O čisté vodě, která bude mít svou premiéru v prosinci 2023 v Městském divadle Brno...

Ne každý tvůrce zažije takové štěstí jako Zdenek Merta, který dělá jenom to, co ho baví, nepodřizuje se žádným trendům a výsledky toho, co ho baví, přivádí v úžas jeho posluchače a diváky, kteří ho milují, protože neumí lhát, ani v životě, ani ve své báječné hudbě. ☒